

*O Profesorze Kazimierzu Sońnickim,
pedagogicznej pamięci i pedagogice toruńskiej*

WŁADYSŁAWA SZULAKIEWICZ, (2025). *Mistrz kształcenia pedagogicznego. Kazimierz Sońnicki w okresie toruńskim*. Kraków: Uniwersytet Ignatianum w Krakowie, ss. 232

Mistrz kształcenia pedagogicznego. Kazimierz Sońnicki w okresie toruńskim stanowi kolejną ważną monografię Władysławy Szulakiewicz – wybitnej znawczyny historii wychowania i oświaty, autorki ponad 150 publikacji z tej dziedziny, by wymienić: *Historię oświaty i wychowania w Polsce 1944-1956*, tom zatytułowany *Nauczyciele i ich edukacja. Wkręgu idei lwowskiej pedeutologii*, a także *Rozprawy z dziejów Oświaty 1958-2003. Studium z historii czasopisma*. Do wydanej w 2015 roku toruńskiej monografii *O uczących i uczonych*, która łączy się z myślą pedeutologiczną wybitnych polskich profesorów reprezentujących Szkołę Lwowsko-Warszawską, dołączyła więc w 2025 roku publikacja krakowska. Władysława Szulakiewicz dedykowała ją pamięci Profesora Kazimierza Sońnickiego – twórcy toruńskiej pedagogiki akademickiej. W 2025 roku Uniwersytet Mikołaja Kopernika obchodził bowiem 80-lecie powstania. Jak napisała we *Wstępie*, opatrzonym ważną myślą Profesora Tadeusza Czeżowskiego, sama Autorka, fakt ten obliguje do szczególnej pamięci o dokonaniach wybitnych toruńskich pedagogów oraz do udokumentowania ich działalności dydaktycznej prowadzonej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wybitnym uczonym był niewątpliwie Professor Kazimierz Sońnicki, który już w 1945 roku włączył się w organizację pierwszych toruńskich wykładów. W 1946 roku dziekan Wydziału Humanistycznego prof. Kazimierz Hartleb w piśmie skierowanym do Ministerstwa Oświaty tak uzasadniał konieczność dalszego zatrudnienia prof. Kazimierza Sońnickiego w Toruniu:

w obrębie swojej katedry toruńskiej i połączonego z nią zakładu profesor Sońnicki znakomicie organizował pracę naukową i dydaktyczną, tak iż jest to jeden z najżywszych ośrodków uniwersyteckich. Zarówno profesor Sońnicki, jak i jego współpracownicy biorą udział w działalności okręgu pomorskiego Związku Nauczycielstwa Polskiego w różnych kursach i pracach organizowanych przez instytucje centralne dla całego kraju. Z Zakładu wyszło kilka wyróżniających się prac doktorskich i magisterskich, inne są w przygotowaniu.

Professor Sońnicki należał do „Wielkiej Pokoleniowej Czwórki Polskiej Pedagogiki” razem z profesorami: Bogdanem Nawroczyńskim, Stefanem Szumanem i Zygmuntem Mysłakowskim. Wszyscy czterej wybrali pedagogikę niezależną i twórczą, w kongenialny sposób połączyli ją ze sztuką życia. Z pedagogiczną świadomością, że kształcenie osobowości wiąże się z głębokim zakorzenieniem w kulturze, wymaga więc aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym. Professor Sońnicki w okresie toruńskim, który obejmuje lata 1945-1960, wypromował 45 magistrów i 6 doktorów. Pierwszym wypromowanym w 1948 roku doktorem był Stefan Wołoszyn, urodzony – jak jego Mistrz – we

Lwowie. Stefan Wołoszyn wspominać będzie Profesora Sośnickiego pół wieku później na uroczystości odnowienia swojego doktoratu podczas wykładu, zatytułowanego *Moi toruńscy mistrzowie uniwersyteccy: Jak rozumieć i uzasadniać powinnościowe zadania pedagogiczne*.

Do Stefana Wołoszyna dołączyli w Toruniu inni uczniowie prof. Kazimierza Sośnickiego: Ludwik Bandura, Feliks Korniszewski, Zygfryd Kowalski, Maria Lipowska i Kazimierz Moroz, który był pracownikiem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika aż do 1975 roku. I tak jak prof. Kazimierz Sośnicki, oddany był nauce i działalności dydaktycznej prowadzonej z pasją pedagoga na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Oddany nauczyciel to taki, który stara się przekazać swym uczniom całą swoją wiedzę i wszystkie swoje umiejętności w danej dziedzinie oraz robi to z zapałem i w zasadzie bezinteresownie.

Są to słowa profesora Jacka Jadackiego, które Autorka monografii przytacza w swoim *Wstępie* nie bez powodu. Wybitny filozof jest bowiem redaktorem, wydanego w 2021 roku, tomu naukowego zatytułowanego *Rozum i wola. Kazimierz Twardowski i jego wpływ na kształt kultury polskiej XX wieku*. I Władysława Szulakiewicz, jako pedagog, i Jacek Jadacki, jako filozof, opisują od wielu lat fenomen Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, podkreślając w szczególności rolę jej założyciela, prof. Kazimierza Twardowskiego. Doceniając jego wyjątkowość, charyzmę, pracowitość i mistrzostwo w działalności naukowej i dydaktycznej, tak ważnej w organizacji życia naukowego we Lwowie, pedagogika toruńska, jak słusznie zauważa Władysława Szulakiewicz, miała od samego początku lwowskie korzenie. Kazimierz Sośnicki należał zaś do grona najwybitniejszych uczniów Kazimierza Twardowskiego. Był więc i fachowcem w swojej dziedzinie, i człowiekiem odpowiedzialnym za swoje czyny i słowa, i niezwykle w swojej wiedzy i wybitności, oddanym dydaktyce, nauczycielem.

Teoria wychowania Sośnickiego, bliska filozoficznej myśli Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, nazywana była filozoficzną teorią wychowania, wykazującą ewidentne „lwowskie” związki z filozofią i logiką. Prof. Sośnickiego wspierali w działaniach inni lwowscy i wileńscy profesorowie, jak na przykład: Tadeusz Czeżowski, Jadwiga Lechicka, Henryk Elzenberg, Andrzej Lewicki i Tadeusz Szczurkiewicz.

Prof. Sośnickiego wspierali także jego wybitni uczniowie.

Kontakty z profesorem były zawsze wielką przyjemnością i przygodą intelektualną. Jego rozległa wiedza, oryginalny sposób myślenia oraz jednoznaczny stosunek do prawdy i człowieka budziły wśród studentów i współpracowników niekłamane zaufanie do niego jako znakomitego i szlachetnego człowieka. Był dużym autorytetem naukowym i moralnym. Jego życie i dzieła są także niezaprzeczalnym tego dowodem.

Tak wspominał wykłady i seminaria z prof. Sośnickim, jeden z jego najzdolniejszych uczniów, Stanisław Nalaskowski. Udział w budowaniu toruńskiego

środowiska naukowego i oświatowego profesora Kazimierza Sośnickiego był ogromny – stwierdza autorytatywnie Autorka monografii zatytułowanej *Mistrz kształcenia pedagogicznego. Kazimierz Sośnicki w okresie toruńskim*. Upomina się też o zasłużone miejsce prof. Sośnickiego w historii wychowania i w rozwoju polskiej pedagogiki.

Okres toruńskiej działalności tego uczonego był niezwykle ważny nie tylko na UMK, ale dla polskiej pedagogiki w ogóle, a zwłaszcza dla kształcenia nauczycieli i przyszłych badaczy w obszarze nauk o wychowaniu – pisze Władysława Szulakiewicz.

Monografia Władysławy Szulakiewicz oparta została na źródłach archiwalnych pochodzących z Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Archiwum PAN w Warszawie, Archiwum Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Archiwum Instytutu Badań Edukacyjnych, a także na fragmentach wspomnień, dzienników, licznych katalogów, różnego rodzaju słowników, sprawozdań i spisów.

Władysława Szulakiewicz, redaktorka tomu: *Badania biograficzne w pedagogice. Studia źródłowe i bibliograficzne*, która z pasją opowiada o Kazimierzu Sośnickim, toruńskim „Mistrzu kształcenia pedagogicznego”, posiada pełną świadomość, że istotą pisarstwa historycznego jest (zgodnie z myślą Gottfrieda Wilhelma Leibniza, którą sama przytacza we *Wstępie* zatytułowanym *O pamięci i zapominaniu w pedagogice*): „uczyć cnoty i mądrości przez pokazywanie przykładów”. Pedagogiczne biografie Władysławy Szulakiewicz, pozostające w ścisłym związku z „dialektyką bycia sobą”, erudycyjne, napisane piękną polszczyzną, są tego najlepszym wyrazem. Stanowią one zawsze istotny, ważny dla młodego pokolenia, przekaz myśli pedagogicznej, opartej na bogatych „nośnikach pamięci historycznej”, które mają swoje źródło w uważnej lekturze wielu książek, dokumentów osobistych i licznych opracowań naukowych. Zaskakują więc rzetelnością w prowadzeniu badań archiwalnych, wnikliwością krytyczną, oryginalnością naukowych myśli, a przede wszystkim pasją naukową. Przybiera ona szczególnie wymiar, wywodzący się z wrażliwości osobistej i świeżości doznań interpretacyjnych, które posiadają tylko wyjątkowi badacze. Do takich badaczy należy z całą pewnością Władysława Szulakiewicz, autorka ważnej monografii dedykowanej pamięci ważnego profesora Kazimierza Sośnickiego, twórcy toruńskiej pedagogiki akademickiej, zatytułowanej *Mistrz kształcenia pedagogicznego. Kazimierz Sośnicki w okresie toruńskim*.

Urszula Chęcińska

ORCID 0000-0002-0416-1691